

<https://www.rtvlo.si/kultura/dediscina/majhen-mod...>

1 / 7

## Majhen model, ki govori o veličini pomembne stavbe ljubljanskega baroka

Sledi baročne Ljubljane


15. marec 2025 ob 7.16 • Ljubljana - MMC RTV SLO

Zora Žbontar, Narodni muzej Slovenije



Do danes se je ohranil model križevniške cerkve Marije Pomočnice v Ljubljani, ki ga je na začetku 18. stoletja izdelal italijanski arhitekt Domenico Martinelli. Model je dragocen predmet, saj nam omogoča vpogled v prvotno zasnovo stavbe.



 Domenico Martinelli, Model križevniške cerkve, Mestni muzej Ljubljana. Foto: Matevž Paternoster

### Doma v muzeju

Na MMC-ju leto 2025 posvečamo muzejem oz. predmetom, ki jih ti hranijo. V sodelovanju s številnimi slovenskimi muzeji bomo tako letos predstavljali zgodbe najrazličnejših muzejskih predmetov.

V duhu evropske prestolnice kulture, nazivu, ki letos pripada Novi Gorici z Gorico, smo v preteklih tednih začeli z zbirko Goriškega muzeja – predstavili smo **Kovček Miljutina Garlattija** in **Zaklad s Kanalskega Vrha**, nato pa predstavili **lesena kipca iz Egipta**, ki ju hranijo v Tolminskem muzeju. Danes predstavljamo model križevniške cerkve v Ljubljani.

Razstavljen model cerkve, ki je pomemben spomenik slovenske sakralne dediščine, združuje bogato zgodovino, umetnost in kulturni pomen, hranijo v Mestnem muzeju Ljubljana, čez nekaj mesecev pa ga bo mogoče videti na razstavi **Barok v Sloveniji** v Narodnem muzeju Slovenije.

Razstava spada v obsežen razstaveni projekt, ki ga 9. aprila v Narodni galeriji začne razstava o slikarstvu in kiparstvu, 12. junija pa v Narodnem muzeju odpirajo razstavo, ki bo osvetlila arhitekturni del, uporabno umetnost, posvetno kot sakralno oblast ter vsakdanje življenje v 17. in 18. stoletju.

#### **Simbol duhovne in kulturne dediščine Ljubljane**

Med razstavljenimi predmeti bo torej tudi model cerkve Marije Pomočnice, ki stoji v ljubljanski komendi (današnjih Križankah), najmanjši upravni enoti nemškega viteškega reda. Model omogoča vpogled v prvotno zasnovo stavbe, ki temelji na tlorisu grškega križa, redovnega simbola, z vplivom rimskega klasicizma poznega 16. stoletja. Gre za pomembno stavbo ljubljanskega baroka – arhitektura in notranja oprema pričata o mojstrstvu umetnikov, ki so oblikovali njen današnji videz. Danes ostaja simbol duhovne in kulturne dediščine Ljubljane.



📷 Detajl modela – v notranjosti je jasno razvidna zasnova notranjščine cerkve.  
Foto: Matevž Paternoster

### Gradnja nove cerkve

Cerkev je zgrajena po naročilu križnikov, pripadnikov nemškega viteškega reda, ki so imeli pomembno vlogo v verskem in humanitarnem življenju srednjeveške Ljubljane. Ob koncu srednjega veka se je nemški viteški red pod pokroviteljstvom habsburške cesarske hiše vključil v nove križarske vojne. Leta 1700 je Guidobald grof Starhemberg, eden najpomembnejših vojskovodij cesarjev **Leopolda I., Jožefa I. in Karla VI.**, postal komtur oziroma poveljnik ljubljanske komende in po svojem prihodu mesto hitro vzljubil. Pri tedaj med dunajskim plemstvom priljubljenem arhitektu **Domenicu Martinelliju** je naročil načrte za novo cerkev in da bi naročniku lažje predstavil svoje ideje, je Martinelli izdelal še omenjeni model. A Starhemberg je moral zaradi španske nasledstvene vojne gradnjo preložiti. Gradnji se je lahko posvetil šele 13 let pozneje in tedaj je nove načrte naročil pri znamenitem beneškem arhitektu Domenicu Rossiju. Gradnja se je končala leta 1715, celotna arhitektura pa odraža vpliv beneškega poznega baroka. Značilnosti beneškega oblikovanja so vidne tudi v notranjščini cerkve, stene so obarvane v belo-sivo, ladja pa je pokrita z listnato kupolo. Mogoče je, da sta arhitekt in naročnik želela ustvariti kranjsko različico Marijinega votivnega svetišča, saj je v tistem času po Dunaju pustošila kuga.



<https://www.rtvlo.si/kultura/dediscina/majhen-mod...>

4 / 7



📷 Gradnja se je zaključila leta 1715, celotna arhitektura pa odraža vpliv beneškega poznega baroka. Foto: Narodni muzej Slovenije



📷 Detajl notranjosti modela. Foto: Matevž Paternoster

### Oltarji in cerkvena oprema

V cerkvi stojijo trije oltarji, posvečeni trem zaščitnikom nemškega viteškega reda: Devici Mariji, sv. Elizabeti Ogrski in sv. Juriju. Sredstva za izdelavo bogatih nastavkov in slik so prispevale tri cesarice Svetega rimskega cesarstva. Izdelano so z Dunaja leta 1715 pripeljali s kar šestimi vozovi. Cesarica Eleonora Magdalena je plačala tri pozlačene oltarne nastavke okvirnega tipa, ki jih je izdelal dunajski kipar Marco Prodi, ter sliko za veliki oltar, ki jo je naslikal Johann Michael Rottmayr. Ta je v sredini 19. stoletja pogorela, zato jo je nadomestila slika Hansa Canona. Cesarica Elizabeta Kristina je najverjetneje naročila sliko Sv. Elizabeta deli miloščino, ki jo je naslikal potujoči slikar flamskega rodu Anthoni Schoonjas. Cesarica Amalija Viljemina pa je najverjetneje plačala sliko Sv. Jurij v boju z zmajem, ki jo je ustvaril slikar Martino Altomonte. Cerkev so posvetili marca 1716. Poleg dragocenih oltarjev je v cerkvi ohranjenega še nekaj drugega baročnega pohištva, med katerim izstopa z intarzijami in grbom nemškega viteškega reda okrašena ograja pevskega kora.

Podrobnejšo predstavitev cerkve sta v sklopu razstave pripravila red. prof. dr. Metoda Kemperl, članica avtorske skupine razstave *Barok v Sloveniji* v Narodnem muzeju Slovenije, in doc. dr. Luka Vidmar v svoji monografiji *Barok na Slovenskem: Sakralni prostori*.





📍 Tloris cerkve temelji na formi grškega križa, redovnega simbola, z vplivom rimskega klasicizma poznega 16. stoletja. Foto: Matevž Paternoster



📍 Foto: Narodni muzej Slovenije

### Vpogled v Ljubljano 17. in 18. stoletja

Razstavni projekt *Barok v Sloveniji* bo obiskovalcem omogočil vpogled v verske, družbene in umetniške tokove tistega časa ter razkril bogastvo kulturnih stikov in vplivov, ki so sooblikovali slovensko umetnost. Na ogled bodo dosežki arhitekturne in uporabne umetnosti tega obdobja, predstavljeni skozi prihod novih cerkvenih redov – jezuitov in kapucinov – ter novih gradenj in prenov stolnih, mestnih, podružničnih in romarskih cerkva ter samostanov. Posvetni del razstave bo obravnaval mestne hiše, palače in podeželske dvorce, ki so predstavljali

prostore oblasti in življenja v mestu in na podeželju.

Razstavni projekt je rezultat sodelovanja treh največjih državnih muzejev – Narodne galerije, Narodnega muzeja Slovenije in Muzeja za arhitekturo in oblikovanje – s posamezniki, zaposlenimi na izobraževalnih in raziskovalnih institucijah, kot so Oddelek za umetnostno zgodovino **Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani**, Oddelek za likovno pedagogiko **Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani**, **Fakulteta za arhitekturo UL** in Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta pri ZRC **SAZU**. Osrednji razstavi bosta potekali v Narodni galeriji in Narodnem muzeju Slovenije, kjer bodo na ogled tudi predmeti iz drugih muzejev.

\*dr. Zora Žbontar je kustosinja v Narodnem muzeju Slovenije v Ljubljani

<https://www.rtvsllo.si/kultura/dediscina/majhen-mod...>

7 / 7

